

מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

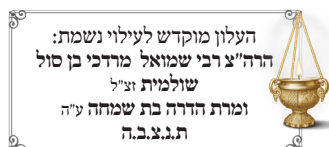
כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן

העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעור שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף

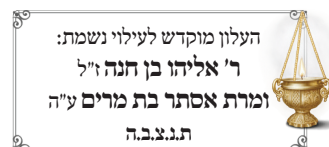
היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והחוגים |

מבחרים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ"ד כסליו-שבת ל' כסליו תשפ"ו

בס"ד שבוע פרשת וישב ימי החנוכה

חג חנוכה שמח וציאיר לכלל הלועדים ולכל בית ישראל

ממנו סורג גבוה עשרה טפחים. ושלוש עשרה פרצות היו שם שפרצום מלכי יון. חזרו וגדרום, וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות. מה היה טמון באותם פרצות שתקנו כנגדם שלש עשרה השתחויות.

ובאמת ענייני חנוכה רבים הם, וגם שמונה ימים לא יספיקו לדבר ולהעמיק בהם, וניגע רק בדברים הנוגעים לענייני המסכת, הלא המה ענייני המזבח.

וכתב המהרש"א טעם לשם חנוכה וז"ל [שבת כ"א ע"ב], ונראה לפרש דנקרא חנוכה על שם חנוכת המזבח כדאמרין בפרק רבי ישמעאל דבית חשמונאי גזזו אבני מזבח ששקצו אנשי עו"ג לעבודה זרה, והוצרכו לבנות מזבח חדש וכו', וכתב שם עוד על פי המדרש [פסיקתא רבתי פרשה ו'] אמר רבי חנינא בעשרים וחמשה בכסליו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן שהקימו משה אחד בניסן כמה שכתב וביום החודש הראשון באחד לחדש תקים משכן אהל מועד וכו', ומעתה הפסיד כסליו שנגמרה מלאכה בו, לאו, מהו ותשלם, אמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם לו. מה שילם לו הקב"ה חנוכת בית חשמונאי. וכתב המהרש"א שם דהיינו נמי שהיה כמ"ש ששילם לו להיות ביום חינוך המזבח ע"י מתתיהו ששקצו אנשי עו"ג מזבח הישן. ע"כ.

וצריך להבין על מה היתה מלחמתם של היונים, שהרי לא בכדי גזרו גזירות משונות כמו שאמרו חז"ל, ודאי היתה להם מטרה בזה, מה עוד שיון נחשבה לאומה שהחכמה היתה משאת נפשה וכבודה, ובודאי עמדה

אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח

זכינו ומתחילת השנה אנו עוסקים בענייני הקרבנות, ובהשגחה פרטית עתה, סמוך לחנוכה, אנו עוסקים בהלכות המזבח, קדושתו, וסדר ההקרבה עליו המבואר בפרק כל התדיר.

והנה חג החנוכה קשור קשר אמיץ למזבח, שהרי זה שמו, חג החנוכה, ואנו מברכים להדליק נר של חנוכה, והמפרשים והפוסקים נלאו להסביר מהיכן שם זה, שכל עניינו של חנוכה הוא לכאורה נס הנצחון ופך השמן, ומהיכן הגיע כאן ענין החנוכה, ולכאורה פשוט שמדובר על חנוכת המקדש או המזבח, דלכן אנו קוראים בפרשת הנשיאים, ומסיימים בזאת חנוכת המזבח, וכמו שמוזכר בפיוט המפורסם הנאמר בכל תפוצות ישראל, אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

והנה גם מצאנו שליונים, חוץ מהגזירות הידועות על הכלל והפרט, היה עסק מיוחד עם בית המקדש, ובפרט עם המזבח. שהרי הם לא הרסו את בית המקדש, לא העלו אותו באש, אלא הקריבו על המזבח חזירים לאיליהם, וכמו שמצאנו באותו מעשה של מרים בת בילגה שנשאת לסרדיוט אחד ממלכי היונים, שבעטה במזבח ואמרה לו לוקום לוקום, עד מתי אתה מכלה ממונם של ישראל ואי אתה עומד להם בעת צרתם. ועוד מצאנו שפרצו שלש עשרה פרצות בסורג, והוא דבר תימה, מה הענין לפרוץ שלש עשרה פרצות, אם הסורג מפריע לכם תהרסו אותו לגמרי, ויותר, שאמרו חז"ל [מסכת מדות פרק ב' מ"ג] לפנים

כולל ומכון ראש פינה:

והנה כשנתבונן בבית המקדש נראה שלחלק הדומם שבו יש תפקיד מכריע, יש חיוב ללכת יחפים על הרצפה, שלא תהיה חציצה בין הכהן לרצפה, ואפילו אבן שהתלדלה הסתפקו בגמרא [כ"ד ע"א] שיתכן שחוצצת, ואם עשה עבודה כשעמד עליה עבודתו פסולה. ויותר מזה מצאנו במזבח, מה שלמדנו בשבועות האחרונים, מה שנלמד מהכתוב כל הנוגע במזבח יקדש, שהמזבח מקדש את הראוי לו וכו', וכמו שראינו שאפילו קרבנות שלא נזרק דמם מוקטרים מכח קדושת המזבח, ואש המזבח גורמת הכשר לפסולים כגון פיגול, ואפילו את האפר שעל גבי המזבח תורמים והוא נבלע במקומו, וכהנה וכהנה דברים, המעידים ואומרים שאין גבול בפני השראת השכינה, וגם דבר דומם יכולה להיות בו קדושה עד כדי שיש בה טופח כדי להטפוח, שקדושת הדומם תכשיר קרבנות.

ודבר זה נגד את כל תפישת היונים, שכל מהותם וגם חכמתם היתה במסגרת העולם הזה הגשמי, וכפרו בכל דבר שהוא מעבר לשכל, ולכן כל גזירותיהם היו סביב עניינים אלו של קידוש וקדושת החומר, אם הדברים הנוגעים לאדם עצמו, אם לדברים הנוגעים לזמן, ואם לעניינים הנוגעים לחכמה. דהיינו לאדם עצמו, ששייך לקדש את החומר, והוא על ידי ברית מילה וטהרת המשפחה ויוחסין, ולכן גזרו על המילה ושכל בתולה הנשאת צריכה להיות אצל ההגמון תחילה, ואם בנוגע לזמן, גזרו על שבת וראש חודש, ללמד שאין קדושה בזמן שאף הוא גשמי, ובנוגע לחכמה, גזרו על לימוד התורה שהיא מעל החכמה הגשמית, שהרי בחכמה הגשמית אין מושג של גזירת הכתוב וכיו"ב, שכן שמה שלא מובן אין לו מקום. כמו כן תהלוכותיו הגשמיות של האדם, עסק פרנסתו, שהוא דבר גשמי לחלוטין, שאנו יודעים שתהלוכות אלו אצל יהודי הם מקודשות, יש הלכות בחרישה ובזריעה ובקצירה ובמשא ומתן ובאכילה, ועל כן גזרו שיכתבו על קרן השור שאין להם חלק באלקי ישראל, כי השור הוא סמל לעסק הפרנסה הגשמי, כי רוב תבואות בכח שור.

והנה גם היונים לא חשבו שהעולם נוצר מעצמו, כי באותם דורות לא היו כאלו טפשים כמו היום שירדה לעולם קליפת הכפירה, ויכולים לומר דברי הזיה וטפשות שהעולם נהיה לבד, שהמתבונן מן הצד אלמלי היה יודע מי המדבר היה חושב כי זה חולה שנמלט מבית משוגעים, אבל כבר אמר רבינו הרב מבריסק שיש יצר מיוחד לכפור, וכבר ידענו שאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, אבל באותם זמנים ידעו כולם שיש בורא לעולם וכו', רק לפי יצרם היתה טעותם לומר שהניח הבורא את העולם למשרתיו ולשרי מעלה, ולהם צריך לעבוד. הן תראה שהיונים לא עבדו לדמויות

של חתולים או כלבים וכו' כמו שמצאנו בעובדי הכוכבים הקדמונים, אלא לפי הבליהם גם לאליהם יש דמות אדם, רק שגם להם יש רצונות ויצרים עפ"ל. וכל מגמתם של היונים היתה להוכיח כי העולם הזה הוא גשמי לחלוטין, ומתנהל במסגרות הגשמיות בלבד, אם מצד אחד עסק החכמה הגשמית, שהיא השגת שכל האדם הגשמי עד כמה ששכלו מגיע, ולאידך גיסא לקדש את הגוף, שהוא תכלית בפני עצמו, ושיש ענין שהאדם יהיה בעל כח ובעל שרירים, שהיא התכלית הגשמית מאידך גיסא [ועל שם זה נקרא היום הענף הידוע בשם ספורט, שהוא על שם העיר ספרטה, שהיתה אחת מערי יון, שכל עסקם היה סביב הגוף, גבורתו וכוחו, ושליטת האדם בגופו].

והנה חוץ מהענין של השראת השכינה בארץ, אפילו בדומם, שהיונים התנגדו לו בכל עוז, היו עוד עניינים שנבעו מזה, הלא חמה ההבדלים בין בעלי חיים טמאים לטהורים, ישראל לעמים, שכל דברים אלו קבלו ביטוי בבית המקדש, קרבנות קרבים רק ממנים מסויימים וגם זה בצורות מסויימות, גוים לא רק שאינם יכולים להתערב בעם ישראל, גם במקדש אינם יכולים לעבור את הסורג, ובמיוחד בודאי שאין מושג כזה בניו של מקום... כיצד יתכן בנים גשמיים לדבר רוחני... ומה עדיפותם על שאר בני אדם, וכי לאו בשר ודם הם, אינם אוכלים ושותים, פרים ורבים....

ולא זו אף זו, היונים שהיו חכמים גדולים בחכמת הטבע, ידעו גם את השרשים הרוחניים של העולם הזה, וידעו שאין חדש תחת השמש, וממילא היתה טענתם שאף אותם י"ג מידות של רחמים שנתגלו למשה רבינו הרי הם בהכרח במסגרת הבריאה ולא נתחדשו אז, וכמו שאנו מוצאים באמת בקבלה שכביכול יש מקבילות ל"ג המידות בדמות העליונה, וטענתם היתה שאם כך בהכרח כל אחד יכול להגיע למידות אלו ולזכות להם, כי הוא חלק מהנהגת והתנהגות העולם, ודברים אלו לא נעצרים אצל עם ישראל, כמו שהשמש והירח אינם מאירים רק לעם ישראל, ולכן פרצו בסורג, המבדיל בין ישראל לאומות העולם שלש עשרה פרצות, לומר שגם להם יש שייכות לזה.

וזה היה נס חנוכה, רגילים לדבר על הניסים שהיו בנצחון המלחמה, אבל לפני הנצחון היו מאות ואלפי מתים על קידוש ה', הרגו אמהות עם בניהם התינוקות על שמלו אותם, וכן מסרו את הנפש על לימוד תורה, שמירת שבת, אשה ושבעת בניה שנהרגו על שלא רצו לעבוד ע"ז, ובאמת זה היה מה שהביא את הנס הגדול של רבים ביד מעטים וכו', כי קודם לנצחון הגדול היו זמנים קשים שבהם מסרו את נפשם על קידוש ה', ובזה התגלה ונודע כי בנים אתם לה' אלקיכם, כבן המוסר את נפשו על אביו, ואחר כך באה מסירות הנפש הגדולה של החשמונאים, ואז זכו לכל הניסים והנפלאות, ובמיוחד

פרק עשירי כל התדיר

פרק זה עוסק בסדרי הקרבת הקרבנות, לפי הכללים שנתנה לנו התורה, ומצאנו בזה שני כללים עיקריים, כל התדיר מחבירו קודם את חבירו [פ"ט ע"א] וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו [שם]. וכשני אלו, תדיר ומקודש מזדמנים יחד, אמרו לקמן [צ"ע ב] איבעיא להו, תדיר ומקודש, איזה מהם קודם, והוי בעיא דלא איפשיטא.

ואמרו עוד [צ"א ע"א] שמעלת התדיר היא באופן שהוא קבוע, כמו שאמרה המשנה [פ"ט ע"א], התמידין קודמין למוספין, מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח, מוספי ר"ח קודמין למוספי ר"ה, אבל קרבן שהוא שכיח הרבה אין לו מעלה זו על פני קרבן שהוא מצוי פחות, כגון שלמים וחטאת, ששלמים מצויים הרבה יותר מאשר חטאת או אשם, ואף על פי כן אין להם מעלת תדיר, דמצוי אינו תדיר.

ובהגדרת מקודש מצאנו כמה דברים, כמו שאמרו [פ"ט ע"א] דם החטאת קודם לדם העולה, מפני שהוא מרצה; איברי עולה קודמין לאימורי חטאת, מפני שהוא כליל לאישים; חטאת קודמת לאשם, מפני שדמה ניתן לד' קרנות על היסוד; אשם קודם לתודה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים; תודה ואיל נזיר קודמים לשלמים, מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונין לחם; השלמים קודמין לבכור, מפני שהן טעונין מתן ד' וסמיכה ונסכים ותנופות חזה ושוק; הבכור קודם למעשר, מפני שקדושתו מרחם ונאכל לכהנים; המעשר קודם לעופות, מפני שהוא זבח ויש בו קודש קדשים דמו ואימוריו; העופות קודמין למנחות, מפני שהן מיני דמים, מנחת חוטא קודם למנחת נדבה, מפני שהוא בא על חטא.

ולפי זה הגדרת מקודש היא שכל מיני דמים עדיפים על מנחות, אף על קרבנות שבאים לריצוי, כגון מנחת חוטא, וכן זבחים עדיפים על הנמלקים, אף על חטאת העוף שבאה לריצוי, ונמצא לפי זה שאף שקרבן הבא לריצוי הוא המעולה ביותר, מכל מקום זה דוקא בקבוצה שלו, אבל הקרבן הפחות מקודש בקבוצה הראשונה עדיף על הקרבן המרצה שבקבוצה שתחתיו.

עוד נראה כשנעיין, שככל שיש יותר עבודות על המזבח כן מוגדר הקרבן כמקודש, ולכן עולה שכולה למזבח קודמת לאימורי חטאת, ודם חטאת קודם לדם אשם כי בחטאת יש ארבע מתנות על הקרן מה שאין כן באשם, וכן אלו שטעונים מצוות נוספות, כגון לחם או תנופה הרי זה מוסיף בקדושתם, וכן זמן אכילה קצר יותר הרי זה מראה על קדושה נוספת על האחרים שנאכלים ליותר זמן.

ובאמת קבלה היא ונקבל, כי בסברא קשה להבין מה העדיפות של שחיטת סכין על פני מליקה, או מיני

לנס פך השמן, שהיה שינוי הטבע והחזיק מועט את המרובה, שזה היה הגילוי היפך חכמת יון, שאכן יש ה' במקום הזה, אך לא כל אחד זוכה לזה, רק בניו של מקום זוכים לזה, כיון שהם הפכו את הטבע ומסרו את נפשם על קדושת ה', כן התנהג אתם הבורא במידה כנגד מידה ושינה את הטבע עבורם.

ובזה מבואר לנו מה שכבר הקשו הקדמונים, מדוע עיקר חג חנוכה סובב סביב נס פך השמן, ולא סביב הנצחון הניסי במלחמה. והתשובה היא כי רק בנס פך השמן התגלה עיקר הנצחון על היונים, שנודע והתגלה לעולם כולו כי אנחנו בניו לה' אלקינו, ובורא העולם מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה, ואף הדומם מגלה את כבודו, כי אין טבע בעולם כלל רק רצונו יתברך, וממילא הטבע כפוף לעושי רצונו.

ולכן תקנו אחר כך י"ג השתחויות, כי באמת היונים צדקו, כי י"ג המידות הן במסגרת הבריאה, אבל אי אפשר לזכות להם רק מי ששייך לבורא יתברך, כבן שהוא למעשה חלק מאביו וממילא יכול הוא להכליל בו כי הוא ואביו הם למעשה דבר אחד, כך הם בניו של מקום, וכיצד אנו נכללים בבורא יתברך, על ידי הכנעה, שהיא ההשתחויה, שהיא מראה על ביטול.

וזה הדגישו רבותינו בתפילת על הניסים, ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, זה עיקר הענין, וזכו לכל זה מחמת מסירות נפשם, שאין לך ביטול גדול מזה, ולכן חנוכה הוא חג של הודאה, שכיון שמתעורר ענין זה של מסירות הנפש, אנו יכולים להודות לבורא יתברך באמת, כי רק מי שמכניע עצמו ומבטל עצמו באמת יכול באמת להודות.

ובאמת זה היה כל ענין בית המקדש, שעיקרו היה מן הדומם, ולא כמשכן שהיה מעצים [צומח] ומעורות [חי]. כאן במקדש היה הכל מדומם, אבנים, כי זו התכלית, שיתגלה כי יש השראת השכינה אפילו בדומם, ואדרבה, על ידי הדומם הזה שבו יש השראת שכינה מתעלה אף החי ועולה לקרבן, ואנו רואים שעיקר גילוי כבודו יתברך היה דוקא על ידי המזבח, שעליו היתה יורדת אש מן השמים, ועל כן היו צריכים לעשות חנוכה חדשה למזבח, כי מעכשיו יש מזבח חדש, גילוי חדש שהתגלה רק עכשיו, ונס פך השמן היה שמונה ימים, אבל מה שמגלה ופועל המזבח הוא בכל עת, בכל הקרבה והקרבה ובכל קידוש וקידוש, וכמו שבימי שלמה עשו מזבח חדש של בנין והפסיקו להקריב על מזבח של משה שהיה כלי, כן היה גם אז לאחר נס החנוכה, מזבח חדש, וכן יהיה לעתיד במהרה בימינו, מזבח חדש בציון תכין, ואז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

דמים על מנחות, וכי מנחת חוטא מכפרת פחות מחטאת בהמה, ותהיה אף אותה שאלה בחטאת העוף. ומכאן זה הכלל מצאנו קדימה נוספת, [צ"ע"א] פרים קודמין לאילים, ואילים קודמין לכבשים, כבשים לשעירים; פרים קודמין לאילים שכן נתרבו בנסכים, וכן אילים לכבשים, כבשים לשעירים שכן נתרבו באליה.

[אמנם בענין זה של עדיפות שחיטה על מליקה, השפת אמת עמד בזה, וכתב, ועדיין צ"ע, דהא עופות חשיבי מזבחים, דשחיטת זבחים כשרה בזה ומליקה דעופות בעי כהונה. וכתב דיותר י"ל המעליותא דזבח בעל מום פסול בו ובעופות אין מום פוסל בהם].

עוד מצאנו קדימה בזמנים, [צ"ע"ב] ולכן שלמים של אמש ושלמים של יום, של אמש קודמין לשל יום. ודעת רבי מאיר שקודם אף למקודש, ולכן שלמים של אמש חטאת ואשם של היום, שלמים של אמש קודמין, אבל לדעת חכמים קדימת הזמנים היא רק במינים שונים, אבל במקרה הנ"ל חטאת קודמת, מפני שהיא קדשי קדשים.

בכמה דברים נשארה הגמרא בספק מי קודם, [פ"ט ע"ב] איבעיא להו דם חטאת ואיברי עולה, איזה מהן קודם, דם חטאת קודם מפני שמרצה, או דילמא איברי עולה קודמין מפני שהן כליל לאישים. ועוד, דם עולה ואימורי חטאת, איזה מהן קודם דם עולה קודם דקאתי מכא כליל, או דילמא אימורי חטאת קודמין דקאתי מכא מכפר. ועוד, דם עולה ודם אשם, איזה מהן קודם, דם עולה קודם דקאתי מכא כליל, או דילמא דם אשם קודם דמכפר. ועוד הסתפקו [צ"ע"א] מנחת סוטה ומנחת נדבה, איזו מהן קודמת, מנחת נדבה קדמה שכן טעונה שמן ולבונה, או דלמא מנחת סוטה קדמה שכן באה לברר עוון.

והנה בשתי הבעיות הראשונות ניסתה הגמרא להביא ראיה מדיוקים במשנה, ומסקנת הגמרא דליכא למשמע מהני דיוקי. והגאון רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס תמה אמאי צריך למימר דליכא למשמע, שאפשר ששני הדיוקים אינם סותרים, ששניהם אמת, כי שני אלה שונים, ויקריב איזה שירצה תחילה, ונשאר בצ"ע. וצריך לכאורה לומר שהיה פשוט לגמרא דאין שני דברים שונים, ואף אם עדיפות של אחד על חבירו היא קטנה מאוד, מכל מקום הוא עדיף עליו וקודם לו, ולכן הוי בעיא דלא איפשיטא.

והנה ענין הקדימה הנ"ל הוא הלכה גמורה הנלמדת מן המקרא, ואינה סתם ענין של סדר בעלמא, ולכן הסתפקה הגמרא [צ"א ע"א] תדיר ושאינו תדיר, וקדים ושחט לשאינו תדיר, מאי מי אמרינן כיון דשחטיה מקריב ליה, או דלמא יחייב לאחר דממרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר, והדר מקריב לשאינו תדיר. ולא איפשיטא.

והנה מצאנו שאלה דומה לזו בענין המשנה בריש הפרק, דם החטאת קודם לדם העולה, מפני שהוא מרצה; איברי עולה קודמין לאימורי חטאת, מפני

שהוא כליל לאישים, שלדעת רש"י שם מדובר שנשחטו שניהם ועומדים להזרק. ומה יהיה הדין כשניהם עומדים קודם שחיטה, דעת הר"י קורקוס [פ"ט מתמידין ומוספין ה"ו] דגבכהאי גוונא עושה את כל עבודות החטאת, גם ההקטרה, ורק אחר כך שוחט את העולה. אמנם דעת האור שמח [שם ה"ה] ששוחטים את החטאת וזורקים את דמה, ואחר כך זורקים את דם העולה ומקטירים אותה, וכן כתב הצאן קדשים.

ובענין הבעיות דסוגיין, הרמב"ם כתב בכולן שאיזה שירצה יקריב ראשון, ובבעיא האחרונה כתב [הלכות תמידין ומוספין פרק ט' הלכה ג'], עבר או שחט ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדושה תחלה מקריבו ואח"כ שוחט את התדיר או את המקודש.

ובתוספתא [פרק י'] מבוארות הלכות נוספות בדינו קדימה, וז"ל [הלכה ב'], פר משיח ופר העדה עומדין, פר משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו, הואיל משיח מכפר ועדה מתכפרת מוטב שיקדם מכפר למתכפר, שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל. פר הבא על כל המצות קודם לשעירי העדה ושעירי העדה קודמין לשעיר של נשיא ושעיר של נשיא קודם לשעירה של יחיד ושעירה של יחיד קודמת לכבשה של יחיד:

[הלכה ד'] חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקרבה, אף בהפרשה לא יאמר זה לעולתי וזה לחטאתי אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי. חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה, מנחת האיש קודמת למנחת האשה, מנחת חטים קודמת למנחת שעורין, מנחה קודמת ליין והיין קודמת לשמן שמן קודם למלח ומלח קודמת לעצים ועצים קודמין לכל דבר:

[הלכה ה'] פרים קודמין לאילים ואילים קודמין לכבשים. אימתי בזמן שבאו כאחד אבל הבא ראשון קרב ראשון הבא אחרון קרב אחרון. לחם הפנים קודם לשתי הלחם: [הלכה ו'] כשהוא מחלקן בעצרת אומר הילך מצה הילך חמץ הילך מצה הילך חמץ. אבא שאול אומר שתי הלחם קודמת ללחם הפנים, כשהוא מחלקן בעצרת אומר הילך חמץ הילך מצה הילך חמץ הילך מצה חביבות שקודמין זה את זה בהקריבה כך קודמין זה את זה באכילה. [קדשי] קדשים קודמין לקדשים קלים:

[הלכה ז'] הנאכלין ליום אחד קודמים לנאכלין לשני ימים שלמים של אמש קודמין לחטאת ואשם של יום ר' שמעון אומר חטאת ואשם של יום קודמין לשל אמש.

דף צ"א ע"א

מאי תדירה תדירה במצות.

פירש רש"י שנכרתו עליה י"ג בריתות, וכתב השפת אמת דפירוש זה נראה דחוק, ויותר נראה לפרש דמצות מילה נקראת תדירית שלעולם רושם המצוה בגוף האדם, דלא ככל מצוה דהיא רק בשעת עשייתה:

דף צ"א ע"ב

אמר שמואל לדברי ר"ט, המתנדב שמן קומצו ושיריו נאכלין.

ואיך קומצים שמן שהוא דבר נוזלי. כתב רבינו גרשום בסוגיא במנחות [ע"ד ע"ב] שיקפה את השמן ואז יוכל לקומצו בידו. ודעת התוספות יום טוב במנחות [פ"ב מ"ה] שאין צריך קמיצה ביד, אלא מפריש בכלי שיעור קמיצה שהוא כשני זיתים.

יין כדברי ר"ע לספלים, שמן כדברי רבי טרפון לאישים.

ולהלכה כתב הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ט"ז הלכה י"ד], מי שנדר או התנדב שמן כיצד עושין בו, קומץ ממנו קומץ ונותן עליו מלח וזורקו על גבי האשים והשאר נאכל לכהנים כשירי מנחות, וכיצד עושין ביין הבא בפני עצמו, נותן עליו מלח ומנסכו כולו על גבי השיתין ככל הנסכים, והלבונה הבאה בפני עצמה נותן עליה מלח וכולה לאשים. ע"כ.

והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבון המוריד גחלת מעל גבי המזבה וכיבה חייב דליכא אלא האי.

ואף שהיתה אש מן השמים, כתב רבינו הגר"ז דיש לדקדק דבאש שמים שעל המזבה אינו מקיים מצות קיום האש ומיקרי שכבה כל האש. וכן לגבי זילוף היין, יש לשאול מדוע נאמר שמכבה, שיזלף על גבי האש מן השמים ובודאי אין בזה כיבוי. אלא הא דצריך לזלף על גבי האשים, היינו דדין היין הוא מהנקטרים, ועצים באים חובה לו וצריך לזלפו על גביהם, ולא סגי בנתינה על גבי אש שמים.

ומה שכתב רבינו הגר"ז דהא דמזלפו על גבי האשים הוא משום שדינו שהוא מן הנקטרים, מבעיא ליה למקדש דוד, שחקר בדין זילוף יין על גבי האשים, האם הוא מדין הקטרה, או מדין ניסוך, שדין ניסוך יין נדבה הוא על האשים ולא בספלים. עיי"ש שכתב כמה נפקא מינות בזה. אמנם מהא שכתב הרמב"ם שהבאנו לעיל שצריך למלוח את היין משמע להדיא דהוא מדין הקטרה, דבנסכים אין דין מליחה.

דף צ"ב ע"א

אמר רב הונא נסכים שנטמאו, עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן, משום שנאמר בקודש באש תשרף.

והיכן היא המערכה הזו, רש"י כתב, מערכה על הרצפה בעזרה ולא יוציאה לחוץ וכו', ותמיה אני למה שורפן לעצמן ואינו שורפן בבית הדשן שהיה בעזרה שבו שורפין פסולי קדשי קדשים ונראה בעיני שהוא דבר לח שורפן לעצמן שתהא שריפתן ניכרת לעצמן שאם היה שורפן עם בשר אין ניכרין שהרי אין בהן ממש. ע"כ. אמנם הרמב"ם כתב [הלכות איסורי מזבח פרק ו' הלכה ה'], וכל הנסכים שננטמאו עושה להם מערכה בפני עצמן ושורפן במזבח. ע"כ. אמנם דברי רש"י צ"ע, דאמרין בסמוך תניא נמי הכי הדם והשמן והמנחות והנסכים שננטמאו, עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן. והרי המנחות אינן דבר לח, ומדוע לא ישרפם בבית הדשן. ובשיטה מקובצת מביא בשם רבינו פרץ שרש"י לא גרס בברייתא מנחות, ובאמת שורפן בבית הדשן עם שאר פסולים.

א"ל שמואל לרב חנא בגדתאה אייתי לי בי עשרה, ואימא לך קמייהו נסכים שננטמאו, עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן.

והוא תימה, מה בצע בפרסום הגדול הזה על הלכתא למשיחא שגם היא לא שייכת לכל אדם רק לכהנים, ומה יתן ומה יוסיף אם נפרסם את ההלכה במקום שיתכן שאין בו כהנים [אמנם שמואל היה כהן כידוע]. ובמקום אחר אמרו גם כן כלשון הזה, אבל שם היתה הלכה למעשה, המזבה לעובר קנה, ושם באמת היא מחלוקת, ולהלכה באמת לא קנה, אבל כאן מי חולק על הלכה זו שנצטרך לפרסם זאת ברבים. ורבי דוד פארדו בפירושו חסדי דוד על התוספתא פירש דדעת שמואל שבאמת רק בנסכים נאמרה הלכה זו ולא במנחות ודם כמו שכתוב בברייתא, ורצה לפרסם שאין הברייתא עיקר אלא דוקא בנסכים היא הלכה זו. וזה מתרץ מה רצה לפרסם בדבר שאין עליו חולק, אבל אכתי קשה דהוי הלכתא למשיחא וגם זה דבר שאינו שוה לכל נפש, וצ"ע.

פרק אחד עשר

דם חטאת שנתז על הבגד הרי זה טעון כיבוס וכו', אחד הנאכלות ואחד הפנימיות טעונות כיבוס וכו', חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס.

שתי ההלכות המתבארות בפרקין כתובות סמוכות זו לזו בתורה [ויקרא ו' י"ה] דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני ידוד קדש קדשים הוא: [כ] כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבסם במקום קדש: [כא] וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים:

והנה מבוארות כאן שתי הלכות, דין כיבוס דם חטאת שהוזה על הבגד, ודין כלים שבושלה בהם חטאת, שדין

בספרו איילת השחר להוכיח שהוא דין בבגד, מהא דקיימא לן במשנה לקמן [צ"ד ע"ב] בגד שיצא חוץ לקלעים נכנס ומכבסו במקום קדוש, נטמא חוץ לקלעים קורעו נכנס ומכבסו במקום קדוש, ומבואר לקמן שקורעו עד שאין בו שיעור בגד, ואינו ראוי ללבישה, ואם כן מה הטעם לכבסו, אלא מכאן שהוא דין בבגד ולא באדם.

והנה לפי סברת הרמב"ן הנ"ל משמע שהוא דין בדם, אמנם יש לחקור האם דין כיבוס הוא דין בבגד שצריך לכבסו, או שהוא דין בדם, שצריך שלא יהיה דם בבגד. כך חקר המקדש דוד, שכתב בפשיטות שהוא דין בבגד, ולכן יש תנאים בצורת הכיבוס ולא אמרין שהעיקר שלא יהיה דם.

דף צ"ג ע"ב

גמר מלהזות, מקנח ידו בגופה של פרה.

ומדוע דוקא כשגמר להזות, כתב רש"י דקודם לכן עלול הדבר לגרום שידבקו נימין בידו וזה גנאי להזות כך ביד מלוכלכת. והקשה מו"ר הגרמ"ד הלוי דמה יש לחוש לנימין, הרי יכול להסירם אחר כל קינוח ולהמשיך בהזאות.

והנה הביאה הגמרא ראייה לכך שהיה מקנח בשפת המזרק, והוא ממה שקראו הכתוב כפורי זהב. והוא באמת תמוה, דשם כלי הוא על עיקר תשמישו, ולכאורה עיקר תשמיש המזרק הוא לקבלת הדם וזריקתו, ולא לקינוח האצבע, ומה מקום לקרא לכלי הזה על שם שימוש צדדי. ואולי נקרא כך על שם צורת הכלי, דאם אינו צריך לקנח אצבעו בכלי יכול לעשות את ראש הכלי עם שפתים עגולות ועבות, אבל כשצריך לקנח את אצבעו בהכרח עושה את שפת הכלי צרה וחדה כדי שיוכל לקנח בה אצבעו, ולכן נקראו כפורי זהב.

דף צ"ד ע"א

הבגד והשק מכבסו, הכלי והעור מגררו; אחרים אומרים הבגד והשק והעור מכבסו, והכלי מגררו.

וכתב השפת אמת דמשמע דבעי גרירה כמו כיבוס בבגד, וכ"כ הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ח' הלכה ד']. אין טעון כיבוס אלא מקום הדם בלבד, והוא שיהיה על כלי שראוי לקבל טומאה וראוי לכיבוס, אבל אם ניתז על כלי עץ או כלי מתכת אינו טעון כיבוס לפי שאינן ראויין לכיבוס אלא גורדן בלבד. ולפ"ז בעי ג"כ שיגרור בעזרה. ותמה השפת אמת דמנא לן הא, כיון דקרא לא מיירי רק במידי דבר כיבוס וכמו דממעטין דבר שאין ראוי לקבל טומאה דנראה דלא בעי שום קינוח, וכמו כן בכלי דלאו בר כיבוס הוא דלא מיירי ביה קרא, מנ"ל דצריך שום הכשר ותיקון. וכתב דצ"ע בזה.

כלי חרס שהוא צריך שבירה, וכלי מתכת בעי מריקה ושטיפה. וענין מריקה ושטיפה ושבירה כלי חרס יבוארו בהמשך, וכאן עסקינן בדם חטאת שהוזה על בגד, שדינו שהוא טעון כיבוס במקום קדוש, ובפשטות הכל גזירת הכתוב, דמה הענין לכבס בעזרה דוקא. ויש מפרשי התורה שכתבו [חזקוני שם] שגדר המצוה, לפי שהדם דם קדשי חטאת הנאכלת לפנים מן הקלעים ואם יזה מדמה על בגד ויצא חוץ לקלעים נפסל ביוצא. וכן כתב הרמב"ן, החמיר הכתוב בדם הנבלע בבגד לעשותו כמו שהיה קודם הזיה, שלא יצא חוץ לקלעים כו'. ויש לעיין לפי זה מדוע אין דין זה גם בשאר קדשי קדשים, אמנם פשוט הוא שהיא גזירת הכתוב.

וכתב הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ח' ה"א], חומר בחטאת הבהמה משאר קדשי קדשים, שדם חטאת הבהמה שניתז מן הכלי שקבל בו הדם קודם הזיה על הבגד טעון כיבוס במים בעזרה שנאמר ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש. ויש לעיין אם אפשר לכבס בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, ולפי לשון הרמב"ם משמע לכאורה שרק בעזרה אפשר לכבס, אבל אינו מוכרח.

ובמשך חכמה [ויקרא פרק ו' פסוק כ'] כתב דלפי סברת הרמב"ן הנ"ל, לא יוכל לכבס שם, לפי הסברה שכתב הוא עצמו באור שמח [הלכות בית הבחירה פ"ו ה"ח] לצדד דאף דאמרו בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש, דמבחצר אוהל מועד יאכלוה, התורה רבתה חצירות הרבה לענין אכילה, בכל זאת לענין עבודת הדם, אם דם יצא ללשכות פסול משום יוצא, וא"כ צריך להיות הכבוס במקום שהיה צריך להיות קודם הזיה על הבגד, לכן הכבוס מוכרח להיות תוך חלל העזרה מקום ששוחטין בו קדשים קלים ולא תוך הלשכות הבנויות בחול שאין חייבין עליהן משום טומאה, ולכן לא כתיב כאן בחצר אוהל מועד, רק במקום קדוש לבד, שבלשכות אינו ראוי לכבוס.

וכתב דלפי זה מבואר מה דלא כתב בפירוש דגם השבירה בכלי חרס והמריקה ושטיפה צריך להיות במקום קדוש, דהוא דגם שם הטעם דמקום אכילתן שם שבירתן ומריקה ושטיפה שלהן אותו מקום שהיו ראויים להיות, וכמו דתניא בתוספתא זבחים [פרק י' ה"ד]. כיצד מריקתן ושטיפתן במקום אכילתן מריקתן ושטיפתן עד זמן אכילתן וכו', והואיל והיו נאכלין בלשכות, מריקתן ושבירתן יכול להיות בלשכות ואינן דומין לכבוס, וכמו כן בקדשים קלים הוי מריקתן ושטיפתן במקום אכילתן בירושלים במחנה ישראל, עיי"ש.

ובדין כיבוס בגד מדם חטאת יש שכתבו לחקור אם הוא דין בפני עצמו בבגד, הוא שהוא דין באדם הלוכשו, ותהיה נפקא מינה שאם אינו רוצה ללבוש לא יצטרך לכבסו. והגרא"ל שטיינמן צוק"ל [יא"צ כ"ד כסלו] כתב

דף צ"ה ע"ב

אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכה רותח, אחד קדשי הקדשים ואחד קדשים קלים טעונין מריקה ושטיפה; ר"ש אומר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה.

ודעת רש"י בחומש שענין המריקה והשטיפה היא להפליט את בליעתו, שלא יהיה נותר, רק כלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם לכן צריך הוא שבירה, מה שאין כן בכלי מתכות. וכתב הר"ן [על הר"ף במסכת ע"ז] שהזהירה התורה לבער גם את טעם הנותר, אף שלא היה אוסר תבשיל אחר אם היה מתבשל בו, דהוא דין בביעור הנותר, וכתבו החתם סופר ועוד אחרונים דלכן שוברים כלי חרס, דהענין הוא שלא יהיה הטעם ראוי עונד לצאת ממנו, דכל ענין המריקה והשטיפה הוא דוקא בטעם שיכול לצאת ממנו, ובכלי חרס שלא מועילה לו הגעלה וכו' צריכים אנו לשברו כדי שלא יהיה ראוי לצאת ממנו הטעם לעולם.

ומכל מקום מובן שאין דין מריקה ושטיפה הלכה מהלכות יורה דעה, אלא הלכה מיוחדת בקדשים, אף דבכהאי גוונא לא היה אוסר בפליטתו תבשיל אחר. וכתב רבינו הגר"ז [בספר על הרמב"ם מעשה הקרבנות פ"ח ה"ד] דאף דלא באה המריקה והשטיפה להכשיר כלי לפי כללי יורה דעה, גזירת הכתוב היא שיהיה הכשר הכלי תלוי בה, עיי"ש בהוכחתו.

ויש בנותן טעם להביא את דברי הכלי יקר על על ענין זה, שכתב, ועל צד הרמז קרוב לשמוע, שטהרת הכלים יש להם דמיון לטהרת החוטא המקריב חטאת, כי כמו שהכלים יש מהם שבולעים הרבה מן האיסור ולא יוכל לצאת ע"י שטיפה ואין להם תקנה כ"א בשבירה, ויש מהם שאינן בולעים הרבה מן האיסור ויש להם תקנה בשטיפה, כך יש לך אדם חוטא שבולע הרבה מן האיסור וקשה לו לעזוב ההרגל ואין לו תקנה כ"א בשבירת לבו, כי הוא הכלי שנתבשל בו האיסור, ויש לך אדם שאינו בולע הרבה ויש לו תקנה בכל דהו כדרך שארו"ל (ערכין טז ע"ב) מאי תקנתיה של מספר לשון הרע אם ת"ח הוא יעסוק בתורה שנאמר (משלי טו ד) מרפא לשון עץ חיים, ואם עם הארץ הוא ישפיל עצמו שנאמר (שם) וסלף בה שבר ברוח. ע"כ כתבה התורה דין הכלים אצל החטאת, לומר לך שבזמן שאין זבח ומנחה אז טהרת החוטא כטהרת הכלים, כי כל עם הארץ נמשל לכלי חרס ואינו יוצא מידי דופיו כ"א בשבירת לבו, וכל ת"ח יש לו דין כלי נחושת שיש לו תקנה ע"י מריקה ושטיפה מבית ומחוץ, כך כל ת"ח יש לו תקנה ע"י התורה שנמשלה למים המטהרו מבית ומחוץ כי ע"י התורה יהיה תוכו כבחוץ כמ"ש מבית ומחוץ תצפנו (שמות כה יא). ודפח"ה.

אלא אמר רבא צרעת כיון דמגופיה קא פרחא, מחלחלא ליה ומשוי לה רך.

צריך לומר שהיתה ידועה להם הצרעת, שאם לא מהיכן ידע שהצרעת מרככת את הבגד, והלא בזמנינו אין אנו יודעים כלל על מהותו של נגע זה, ואיך נוכל לדעת שהוא גורם ריכוך הבגד.

דף צ"ד ע"ב

הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הם בידי.

לשון הדר משמע שהיה באותו מעמד, וכן פירש רש"י שהיה באותה שעה, והוא פשוט, דאין להמתין בכהאי גוונא, דשבשאת דעל על, וצריך לתקנה מיד כדי שלא יבואו להכשל בשבת הבאה עליהם.

בגד שיצא חוץ לקלעים נכנס ומכבסו במקום קדוש, נטמא חוץ לקלעים קורעו נכנס ומכבסו במקום קדוש.

ומה לנו לקרוע את הבגד, יטבילנו ויטהרנו ויכניסנו. וכתב השפת אמת דהא דאין מטהרין אותם בטבילה נראה משום דחוששין שע"י מים דמקוה יתכבסו קצת מן הדם, וכל הכיבוס צריך להיות בקודש דוקא. וכתב עוד, דנראה דה"ה נטמא בפנים ג"כ אסור להשהותו בפנים, ומוציאו וקורעו ומכניסו ומכבסו. וכתב עוד ד"ל דנטמא בפנים קורעו בפנים דבקריעה זו מסלק הטומאה, אם לא ישהה בקריעה יותר מיציאתו לחוץ:

דף צ"ה ע"א

דא"ר נחמן אמר רבה בר אבבה דם חטאת ומראות נגעים צריכין שבעת סממנין.

הקשה השפת אמת דצ"ע מנ"ל הא דבעינן שבעה סממנים, ודוחק לומר דהוא הלכה למשה מסיני. ובאמת בדברי רב נחמן אפשר לבאר דבמעביר ז' סממנים אפילו עדיין נראה בו עוד רושם דם או נגע סגי דאמרינן דצבע הוא, אבל אם באמת כיבסו אפילו במים ואין נראה שום רושם דם סגי, דמה שייך עוד לכבס כיון דליכא שום רושם, וכן כתב הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ח' הלכה י'] כשמכבסין את מקום הדם מכבסין אותו במים יפה יפה עד שלא ישאר לו רושם, וכל שבעת הסממנים שמעבירין על הכתם מעבירין על דם חטאת, חוץ ממי רגלים שאין מכניסין מי רגלים למקדש. ע"כ. אמנם דברי הרמב"ם הם לא כסוגיין, והנו"כ טרחו ליישבו. וכתב השפת אמת דלפי סוגיא דידן נראה דהוא מדרבנן, כיון דצריך כיבוס יפה אצרכוהו חכמים כיבוס הגדול שמעביר הכל כהך ז' סממנים, ועדיין צ"ע.